

AVTOŠOLA: ZAPELJI ME V PANIKO, ČE ŽE, LEPO PROSIM!

Mateja Valentinič

44

»Jože, jst mam tebe dost!« slišimo ženski glas v offu filma *Avtošola* (2014, Janez Burger), medtem ko je v velikem planu obraz moškega z idiotskim izrazom. Tudi za film kot celoto se zdi, kot bi kdo rekel: »Pa naredimo idiotski film z idiotskimi liki za idiote, ki v tej idiotski državi plačujejo RTV-naročnino!« Seveda lahko rečemo, da so okusi različni in da vsak film najde svojega naslovnika, sploh če naj bi bil bolj ljudsko razvedrilen kot zahteven, na kar so televizijski gledalci navajeni in kar menda tudi zahtevajo, saj poznajo tako *Komisarja Rexa* (Kommissar Rex, 1994–) kot druge kakovostne nemške in italijanske nadaljevanke in TV-filme. O tistih, ki gledajo britanske in ameriške, ne gre izgubljati besed, ker pač niso potencialni gledalci *Avtošole*.

Film naj bi bila posnet v žanru komične ali parodične kriminalke, a ima že v scenarijski osnovi probleme tako s komedijo kot kriminalko. Ne premore ne duhovitosti ne suspenza, zgolj izobilje duhamornosti. Morda so idiotski dialogi v funkciji karakterizacije našega idiotskega Jožeta, na skrivaj malo mizoginega Slovence, ki trpi za sindromom cankarjanske matere in se bolešno oklepa nadomestne mame, svoje žene Eme (Vesna Pernarčič), ki ga ne prevara samo enkrat, ampak celo dvakrat, kar se zgodi le redkim, kot mu v filmu pove njen ljubimec, Robert Kranjc (Matjaž Tribušon), brezbarven poslovnež s kriminalnimi namerami in prijemi. Takih je menda tu okrog precej, razrasli so se v ekstremnem okolju slovenske tranzicije in vsi počnejo ali bi hoteli početi isto: poceni pokupiti zemljišča ali jih dobiti

kar zastonj (z izsiljevanjem in torturo, če ne gre zlepa) in na njih zgraditi trgovska središča z luksuznimi stanovanji. Kdo jih bo v tej krizi kupoval, ni jasno, ampak »saj gre itak samo za film«, ki naj razvedri v smislu: Ne samo da jaz ne morem nič kupiti, tudi sosedje ne morejo, ha ha ha ... No, to smo menda Slovenci, zavistni idioti, ki si svoj idiotizem lahko ogledujemo še na televiziji. Nekaj podobnega smo letos videli sicer že v filmu Vinka Möderndorferja *Inferno* (2014), v katerem takšnega direktorja kot sadistično karikatur (parodijo neoliberalne grozljivke?) interpretira Jernej Šugman. V *Avtošoli* pozitivno izstopa nekaj igralskih stvaritev, ki like približajo realno prepoznavnim (stereo) tipom, pri čemer sta jim režiser in soscenaristka lahko samo hvaležna za reševanje brezupnega scenarija.

Kajti problem *Avtošole* je v njenem shizofrenem odnosu tako do realnosti kot do žanra; po eni strani se hoče »šlepati« na aktualizme (gospodarski kriminal, korupcija), po drugi strani pa jih z burlesknim pristopom sproti negira in nevtralizira v hibridni »metažanrski« formi ... Fantje in punce, pogledajte si še enkrat Tarantina! On pač zna parodirati, ker je cinefil, ker se zna igrati s popkulturnimi referencami in nenazadnje, ker si zanje lahko privoščijo plačilo avtorskih pravic. Slovenske »komične kriminalke« kot *Blues za Saro* (1998, Boris Jurjaševič) ali *Stereotip* (1997, Damjan Kozole) pa so vedno bile nekaj drugega od tistega, kar so si želele, niso bile niti komercialno uspešne niti družbenokritične, ampak zgolj medlo benigne, čemur po domače rečemo – slab film. Termin komična kriminalka pri nas pač ne označuje žanra, ampak zgolj prikriva, da ti ni uspelo narediti ne komedije, ki je po svojem bistvu intelektualni žanr, ne kriminalke, ki je po svojem bistvu akcijski žanr. V zgodovini slovenskega filma pa žal nimamo resnejše žanrske tradicije in zato tudi podvige v tej smeri težko ocenjujemo v nacionalnem kontekstu.

Kriminalka zahteva znotrajdiegetski realizem, da ji verjamemo, zato so prizori, kot je na primer v *Avtošoli* tisti, v katerem razvajena hči poslovneža/kriminalca Roberta Lija in Jože v rumenem avtu z napisom avtošola na prazni ulici ponoči sledita mercedesu s kriminalcema in ju slednja ne opazita, idiotski. Tak je tudi zaplet filma, ki še najbolj spominja na burko. Direktor Stane (odlični Ivo Ban) pošlje svojemu nekdanjemu poslovnemu partnerju Robertu svojo hčer Emo, poročeno z inštruktorjem vožnje Jožetom, da bi odkrila Robertove poslovne načrte, a se vanj nepričakovano zatrepa. V te »mutne posle« se po sili razmer vmešata še prevarani soprog Jože, idiotska dobričina, in Lija, ki se proti očetovi volji pri njem uči voziti avto. Ker bi Jože rad nazaj svojo ženo Emo, ki se hoče ločiti, Lija pa bi rada nazaj kreditne kartice, ki jih je oče ukinil zaradi spora o njenem vozniskem izpitu, se združita v amaterski detektivski duo. Njun načrt je izsiljevanje Lijinega očeta zaradi »mutnih poslov«. Novodobni kapitalist Robert tudi sam z izsiljevanjem pridobiva parcele za svoj nepremičninski imperij, a mu manjka samo še ena: tista, na kateri stoji avtošola, katere lastnik je Jožetov najboljši prijatelj ...

Iz delnega opisa je bržkone razvidno, za kakšno vrsto »komičnosti« gre. Glede na lanskoletno produkcijo RTV Slovenija, dramo *Zapelji me* (2013, Marko Šantič) in komedijo *Panika* (2013, Barbara Zemljič), si lahko želimo predvsem več takšnih »čistih« žanrov, saj je v primerjavi z *Avtošolo* scenaristično, dramaturško in režijsko *Panika* naravnost remek delo, mojstrovina v žanru sodobne romantične komedije v lokalnem smislu, in nadpovprečen avtorski izdelek v univerzalnem smislu. *Avtošola* je dovolj obrtniško zrežiran in zmontiran polizdelek, da se ves čas nekaj dogaja, a kaj to pomaga, če je vse, kar ima povedati, zgolj to, da so idiotski naivneži vedno žrtve, sploh če sami ne znajo zvoziti skozi življenje in jih potem pač (po) vozijo drugi. Malo premalo za družbeno kritiko in preveč na prvo žogo, da bi se temu lahko smejali.

»Vsaka šola nekaj stane,« slišimo na koncu. Tudi *Avtošola* je stala nekaj davkoplačevalskega denarja, ki bi ga bilo bolje vložiti na primer v dokumentarec o finančnih malverzacijah mariborske nadškofije, da naše televizije ne bi po aktualnosti prehitevale celo uprizoritvene umetnosti ...

Matjaž Zupančič

MEGLA STOLETJA

Dvajseto stoletje je stoletje filma. Filmske glasbe. In je stoletja plesa. Film je vzpostavil montažo kot osrednje načelo, ključni »terminus tehnikus« novih medijev. Če je v običajni naraciji montaža osnovno sredstvo za strukturiranje zgodbe – pomenov (to velja tako za film in gledališče kot ples) – je v našem primeru stvar obrnjena: osrednja zgodba je montaža sama. Skozi arhetipske plesne, filmske in glasbene vzorce predstava raziskuje paradoks umetnosti v najbolj krvavem stoletju: pričevanje kulture kot dokument barbarstva (Benjamin).

Koncept in režija: Matjaž Zupančič / Koreografija: Sinja Ožbolt / Ustvarjalci in izvajalci: EnKnapGroup (Luke Thomas Dunne, Ida Hellsten, Bence Mezei, Ana Štefanec, Tamás Tuza / Scenografija: Vadim Fiškin, Miran Mohar / Oblikovanje videa: Luka Umek / Oblikovanje svetlobe: Jaka Šimenc / Glasba: Vanja Novak / Kostumografija: Valter Kopal / Vodja vaj EnKnapGroup: Tanja Skok / Produkcija: Zavod EN-KNAP / V sodelovanju s Slovensko Kinoteko

Premiera:

Center kulture Španski borci,
4. decembra 2014 ob 20. uri

www.spanskiborci.si

EN-KNAP

ENKNAPGROUP

